

Комунальний вищий навчальний заклад
«ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
21050 м.Вінниця, вул.Грушевського, 13, тел./факс 55-65-60,
E-mail: bil@mail.vinnica.ua

Відділ виховної роботи

тел. 55-65-67

Коц О.І.,

завідувач відділу виховної роботи

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМЕНТАР ТА ПРАКТИКУМ ДО ЛИСТА МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ВІД 27.06.2019 №1/9-414 «ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СТВОРЕННЯ У 2019/2020 Н. Р. «БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ФОРМУВАННЯ В ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЦІННІСНИХ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК»

«Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей», яка розглянута та затверджена Вченими Радами Інституту проблем виховання (протокол № 6 від 02 липня 2018 року) та Інституту модернізації змісту освіти (протокол № 7 від 26 вересня 2018 року) буде в нагоді педагогічним працівникам, класним керівникам, вихователям, адміністрації закладів освіти, щоб усвідомити сучасні виклики виховання та його головні засади, базові моральні цінності сучасного виховання, з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів» (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 27.06.2019 № 1/9-414).

В Програмі зазначається: «Нова парадигма виховання полягає в розумінні дитини як суб'єкта і мети виховання, орієнтує на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища, на підвищення виховного потенціалу освітнього середовища та проектування цілісного виховного простору. Превентивними заходами у роботі з дітьми визначаються: приділення особливої уваги формуванню ідентичності, основ духовності особистості,

культури мислення і культури поведінки, профілактиці шкідливих звичок, ризикованої, девіантної і кримінальної поведінки, жорстокості і насилля в учнівському середовищі, різних видів залежностей.

Концепція Нової української школи пропонує виховний компонент змісту компетентностей, визначених у Законі України «Про освіту». Закладені основні орієнтири компетентнісного виховання особистості учня можуть творчо наповнюватись конкретним змістом, з урахуванням особливостей функціонування закладу освіти, вікових та індивідуальних можливостей учнів, інших актуальних соціальних викликів».

Звертаємо увагу на основні положення програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей»:

Виховання – це цілеспрямована діяльність, яка здійснюється в системі освіти, орієнтована на створення умов для розвитку духовності зростаючої особистості на основі загальнолюдських і національних цінностей, надання допомоги в життєвому самовизначенні, громадянській і професійній компетентності та цілісній самореалізації.

Метою виховання є розвиток духовно-моральної особистості, здатної бути повноцінним суб'єктом суспільно значущих соціальних взаємин.

Засадами сучасного виховання є:

- ❖ гуманізм;
- ❖ дитиноцентризм;
- ❖ холізм;
- ❖ патріотизм;
- ❖ повага;
- ❖ рівність;
- ❖ діалогічність;
- ❖ проектування цілісного виховного простору;
- ❖ соціально-педагогічна солідарність.

Наукові підходи до сучасного виховання:

- ❖ особистісно орієнтований методологічний підхід;

- ❖ аксіологічний підхід;
- ❖ середовищний підхід;
- ❖ компетентнісний підхід.

Основними принципами виховання духовно-моральних цінностей є:

- ❖ гуманістичний принцип;
- ❖ індивідуальний принцип;
- ❖ альтруїстичний принцип;
- ❖ принцип неперервності;
- ❖ принцип цілісності;
- ❖ принцип наступності;
- ❖ принцип культуровідповідності;
- ❖ принцип природовідповідності;
- ❖ принцип педагогічної компетентності;
- ❖ принцип стимулювання;
- ❖ принцип життєвої творчої самодіяльності;
- ❖ принцип оздоровчої спрямованості;
- ❖ соціально-педагогічне партнерство;
- ❖ міжсекторальна взаємодія.

Базовими духовно-моральними цінностями визначені: *ЛЮБОВ, ПОВАГА ДО ІНШИХ, ГІДНІСТЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, СОВІСТЬ, СВОБОДА, ТОЛЕРАНТНІСТЬ, СПРАВЕДЛИВІСТЬ, РІВНОПРАВ'Я, ІНІЦІАТИВНІСТЬ.*

В умовах непередбачуваності та інтенсивних соціальних змін, які відбуваються в країні, одним із основних завдань соціальних та освітніх інститутів є **розвиток критичного мислення** у сучасних дітей та молоді.

Пріоритети у вихованні компетентної особистості визначаються відповідно до актуальних завдань і перспектив розвитку українського суспільства, позитивної соціалізації особистості та з урахуванням вікових можливостей учнів і специфіки організації виховного процесу в закладі освіти;

пов'язуються з реалізацією прав і обов'язків учасників виховного процесу як активних членів громадянського суспільства.

У програмі «Нова українська школа» у поступі до цінностей» представлено форми і методи організації виховної роботи для певних вікових категорій. В *Додатку 1* подано практикум з описом сучасних форм і методів, а також стратегії критичного мислення, які можуть бути використані у виховній роботі.

«Насильство над дітьми - це глобальна проблема, яка стала очевидною лише протягом останніх двадцяти років. Насильство над дітьми ставить під загрозу глобальний розвиток людства. Коли діти стають свідками або жертвами емоційного, сексуального чи фізичного насилля, це завдає шкоди їх здоров'ю, добробуту та майбутньому. Проблема насильства стосується не лише для окремих дітей або сімей, а є загрозою сталому розвитку суспільства в цілому.

Принцип запобігання та реагування на насилля, жорстоке поводження та експлуатацію дітей має бути ключовим у організації освітнього процесу закладів освіти»

«Головною метою у закладі освіти є навчання дітей та дорослих безпечній взаємодії у освітньому процесі, а також захист дітей від насильства та зловживань з боку однолітків та дорослих (батьків, опікунів або працівників закладів освіти)» (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 27.06.2019 № 1/9-414).

Кафедрою психології та відділом виховної роботи КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти» розроблено та впроваджується в навчальний процес спецкурс *«Протидія насильству в освітньому середовищі»*.

В тематику спецкурсу включені питання щодо формування у дітей та молоді нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, усвідомлення насильства як порушення прав людини. Спецкурс адресований усім фахівцям, які працюють з дітьми та молоддю.

Спецкурсу включає такі теми:

- ❖ Протидія торгівлі людьми в Україні
- ❖ Програма виховних заходів «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для учнів 7 – 11 класів
- ❖ Навчіть дитину захищатися (з питань попередження сексуального насильства над дітьми)
- ❖ Антибулінг у комунікації учасників освітнього процесу
- ❖ Групова динаміка як чинник виникнення булінгу
- ❖ Інформаційна та кібербезпека

У сучасному світі спостерігається активізація таких негативних явищ серед учнівської молоді, як насильство, кібертрейдування, секстинг, булінг тощо. Це є актуальним питанням освітніх закладів як соціальних середовищ, які мають безпосередній вплив на життєдіяльність усіх суб'єктів освітнього процесу. Тому надзвичайно актуальним залишається питання щодо створення безпечного освітнього середовища.

У методичному посібнику «Кодекс безпечного освітнього середовища» (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/protidia-bulingu/21kbos.pdf>.) зазначається: «безпечне освітнє середовище – це стан освітнього середовища, в якому: наявні безпечні умови навчання та праці, комфортна міжособистісна взаємодія, що сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів і батьків, відсутні будь-які прояви насильства та є достатні ресурси для їх запобігання, а також дотримано прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки кожного учасника освітнього процесу».

І одним із перших чинників безпечного освітнього середовища визначається якість міжособистісних відносин.

Надзвичайно важливим, на нашу думку, є пошук і активне використання позитивних ресурсів, які допоможуть у налагодженні конструктивної взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Емоційний інтелект є одним із потужних ресурсів міжособистісного спілкування, відтак розвиток емоційного інтелекту школярів є необхідною і важливою умовою забезпечення якісно позитивних міжособистісних відносин.

Саме проблема емоційного інтелекту розглядається у навчально-методичному посібнику к.психол.н., доцента кафедри психології Яцюк М.В. **«Емоційний інтелект особистості» (на хвилі Нової української школи)** (Яцюк М. *«Емоційний інтелект особистості» (на хвилі Нової української школи): Навчально-методичний посібник, Вінниця, 2019., -105 с.*)

У посібнику представлено аналіз феномену «емоційний інтелект», методичні засади організації психодіагностичної, корекційно-розвивальної роботи з розвитку емоційного інтелекту суб'єктів освітнього процесу.

Безпечне освітнє середовище сприяє емоційному благополуччю не лише учнів, але й педагогів і батьків. Оскільки емоційне благополуччя дітей багато в чому залежить від емоційного благополуччя дорослих, в тому числі і педагогів, тому актуальною є розмова про якісні та комфортні умови спілкування в педагогічних колективах.

Звертаєм увагу на посібник к.психол.н., доцента кафедри психології Яцюк М.В. **«Мобінг: стратегії психологічного захисту»** (Яцюк М. *«Мобінг: стратегії психологічного захисту»*, «Видавнича група «Шкільний світ», 2019.-104 с.)

В посібнику розглядається явище мобінгу.

Мобінг - це негативне соціально-психологічне явище, яке є наслідком проблемних міжособистісних відносин у колективі. Мобінг призводить до серйозних деструктивних наслідків, звільнення працівника, погіршення

соціально-психологічного клімату в колективі, зниження ефективності та продуктивності праці. приниження честі та гідності особистості.

В посібнику можна знайти відповіді на запитання, які чинники дають змогу запобігти, вчасно спрогнозувати й не допустити розвиток мобінгу. А якщо він виник, то які необхідно застосувати ефективні методи боротьби. Також представлено практичний комплекс корекційних заходів.

«Торгівля людьми є однією з найганебніших форм порушення основних прав і свобод людини, що суперечить міжнародним нормам та Конституції України. Проте це явище було і залишається актуальною проблемою для України.»

За січень - травень 2019 року поліцією зареєстровано 5 кримінальних правопорушень за торгівлю, учинену відносно дітей (ст. 149 КК України), що може свідчити про те, що учасники освітнього процесу недостатньо обізнані з ризиками потрапляння у ситуації, пов'язані з цим негативним явищем» (Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 27.06.2019 № 1/9-414).

В області продовжується впровадження програми виховних заходів з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» для учнів 7 – 11 класів

Програма виховних заходів «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» дає можливість створити систему виховної роботи у закладі освіти з метою самопізнання, самореалізації, самоствердження і самовдосконалення особистості; розвитку навичок відповідальної і безпечної поведінки учнів 7-11 класів, умінь адекватного прийняття рішень у різних життєвих ситуаціях, визначення та формування громадянської позиції особистості, що дозволить дітям у майбутньому уникати ситуацій, пов'язаних із ризиком потрапляння у ситуацію торгівлі людьми. Впровадження програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська

позиція» передбачене завданнями і заходами з виконання Державної соціальної програми протидії торгівлі людьми на період до 2020 року (наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.2016 р. №405 «Про затвердження плану заходів Міністерства освіти і науки щодо протидії торгівлі людьми на період до 2020 року», лист КУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 25.07.2016 №2.1/10-1828, яким рекомендовано впровадження програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція», наказ Департаменту освіти і науки Вінницької обласної державної адміністрації «Про впровадження в області програми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» №51 від 07.02.2018 р.).

На курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних категорій запроваджено консультування та самостійну керовану роботу щодо навчання за онлайн-курсом «Запобігання торгівлі людьми».

ПРАКТИКУМ

Сучасні форми і методи організації виховного процесу

Педагогічні анімації

Аналіз наукової літератури засвідчує, що на сьогодні не існує чіткого визначення поняття «педагогічна анімація», досить часто зустрічаються терміни «соціокультурна анімація», «анімаційна діяльність».

Термін «animation» в перекладі з французького означає: оживлення, жвавість, наснага. З латинської корінь «anima» перекладається як: життєвий початок, життя, душа, розумний початок, а дієслово «animare» означає: оживляти, одушевляти, запалювати, виховувати характер. Відповідно «animator» з латинської перекладається як той, хто дає життя, виховує характер, а з французької «animateur» натхненник, керівник, організатор дозвілля тощо.

Розглядати анімацію як професійну діяльність, пов'язану з організацією творчого пошуку у сфері вільного часу, із забезпеченням процесу розвитку групи і її членів на рівні суспільних стосунків і культурного формування, пропонує В.Бочарова.

Думки, що анімація є спеціально організованою культурно-дозвіллевою діяльністю з дітьми, підлітками та молоддю, спрямованою на їх виховання засобами мистецтва, культури, спілкування притримуються А.Лучанкін та А.Сняцький.

За визначенням І.Шульги анімація - це багатомірна і багатопланова діяльність, що включає сукупність різних видів і форм взаємодії педагога і вихованців у дозвіллевій сфері, спрямована на активне сприяння гармонічного розвитку особистості, формування мотивації до різних видів самодіяльності, в тому числі пошук нових форм творчого проведення часу.

Спираючись на дані визначення, педагог-аніматор - це спеціаліст, який створює умови для творчої і цікавої діяльності, соціальної взаємодії,

успішної соціалізації, встановлює між членами групи атмосферу співробітництва, взаєморозуміння, взаємодопомоги і підтримки, творчого пошуку і розвитку, активізує зв'язки між групою і соціумом. При цьому педагог-аніматор є активним членом групи, живе її життям, своєю діяльністю спонукаючи всіх учасників групи до позитивного наслідування.

Рефлексивно-експліцитний метод

Обґрунтовано розвивальний виховний метод, який апелює до позитивного поведінкового досвіду підростаючої особистості як змістової основи розгортання рефлексивно-емпліцитного процесу породження духовних цінностей.

Ключові ціннісні настанови, які вихователь має реально утверджувати - це орієнтації

- ❖ на благородні складові моральної структури особистості вихованця;
- ❖ на довіру вихованцеві;
- ❖ на пов'язування виховних дій із самоповагою вихованця;
- ❖ на удосконалення буденно-ділового ареалу шкільного життя вихованця.

Метод «Open space»

Технологія відкритого простору (англ. Open Space Technology (OST)).

Цю методологію розробив Гарісон Оуен на початку 1980-х.

Методологія проведення зборів, конференцій, обговорень тощо, що починається без заздалегідь визначеного порядку денного і передбачає створення порядку денного учасниками в процесі заходу на засадах самоорганізації.

В основі методу чотири правила:

1. Всі, хто знаходиться зараз тут – це потрібні люди.
2. Все, що станеться – це те, що повинно було статися.
3. Будь який час початку – це той самий час.

4. Процес закінчується сам.

Діє один важливий закон: якщо раптом Ви розумієте, що навколо Вас склалася ситуація, в якій Ви відчуваєте труднощі, не бачите можливості навчитися чомусь або навчити інших, то Ви можете прийняти рішення змінити оточення, наприклад, перейти в сусідню групу.

Мета - організація групового процесу, який є самоорганізуючим, спрямованого на пошук рішення конкретного завдання. Застосовується в ситуаціях, коли потрібно терміново знайти рішення проблеми.

Учасники:

- ❖ спонсор – той, для кого важливий результат обговорення; задає тему;
- ❖ фасилітатор – координує роботу груп, починає і завершує процес обговорення;
- ❖ учасники – всі, хто зацікавлений в обговоренні.

Важлива перевага методу «Open Space» – велика кількість думок з теми за короткий період часу.

Важливі моменти методу:

- ❖ тема повинна бути цікавою і надихати учасників;
- ❖ потрібно створити вільну атмосферу творчості;
- ❖ учасники самостійно розподіляють час, виділяють етапи роботи;
- ❖ групи можуть бути із 2-х, 5-ти, 10-ти і більше осіб, оскільки учасники можуть переходити із однієї групи в іншу.
- ❖ кожна група самостійно підводить підсумки і дає рекомендації щодо вирішення завдання;
- ❖ на завершення – обмін досвідом і враженнями.

Метод «Світове кафе»

«Світове кафе» (The World Café) – це дуже простий процес взаємодії, спрямований на широкий обмін думками, ідеями й досвідом.

Учасники сідають за кавові столики, розмовляють і після закінчення певного часу переходять до інших столиків.

Такі раунди обговорень створюють живу «мережу» обміну думками й розширюють та поглиблюють колективні знання. Метафоричне ототожнення всього світу з кафе підкреслює важливість мережі словесного обміну й особистих взаємин, які створюють умови для пізнання, але часто залишаються невидимими.

Метод застосовується:

- ❖ для пробудження й виявлення колективного інтелекту, який перевершує будь-яку окрему теорію або інтелект будь-якого окремого учасника процесу (обмін знаннями);
- ❖ для дослідження учасниками питань, що мають важливе значення;
- ❖ для знаходження вирішення питань чи проблем;
- ❖ для створення можливостей виявлення нових оригінальних ідей;
- ❖ для стимулювання активності учасників;
- ❖ для обміну досвідом (кейси) і думками.

Перформанс

Упродовж ХХ століття в мистецтві відбувся ряд фундаментальних зрушень, які призвели до появи нових форм вираження. Однією з них є перформанс. Слово «перформанс» походить від англійського «to perform» («діяти», «грати», «творити») та, власне, «performance» («вистава», «дія»).

Перформанс — це форма акціоністського мистецтва, в якій художнім твором вважається осмислена дія митця у реальному часі та просторі.

Той, хто виконує перформанс, називається перфомером. Він перебуває в певному місці у певний час і робить художній жест, дію, акцію. Глядачі спостерігають, а іноді і стають учасниками дійства.

Перші перформанси почали робити вже на зламі ХІХ-ХХ століть футуристи, дадаїсти та інші авангардисти. У живописі та поезії футуристів часто важливішою було саме дійство, а не кінцевий результат.

Роз Лі Голдберг, яка написала авторитетну історію мистецтва перформансу, стверджує, що перформанс існує як мистецький засіб ще від

доби Відродження. З 1960-их років, мистецтво перформансу потужно розвивається і межі його визначення розширюються.

Форма перформансу містить такі складові – простір та час, художник і дія (спрямована на глядача). Всі вони взаємопов'язані: значення дії залежить від постаті художника, від певного простору та часу.

В основі перформансу лежить уявлення про творчість, як спосіб життя. Суть перформанса - актуальна, а то й несподівана інтерпретація ідеї, головна функція - заклик до оновлення та змін у сприйнятті та мисленні.

Перформанс може включати кілька акцій, у яких використано засоби аудіо- та відеотехніки, пантоміми, музики. Перформанс передбачає мультимедійні презентації, спів, декламацію, танці, інсценізації, філософські саморефлексії. За домінування ведучого в перформансі можуть бути задіяні статисти, які представляють публіці живі композиції.

Метод кейс-стаді

Метод кейс-стаді (від англ. case study – «вивчення ситуації»), відомий ще як кейс-метод або метод ситуацій (чи навчання на конкретних прикладах).

Цей метод є дуже поширеним педагогічним інструментом в університетах США. Найбільш широко кейс-метод застосовується під час вивчення економіки та бізнес-наук. Використання методу кейс-стаді в навчальній системі США розпочалось ще на початку ХХ століття в галузі права та медицини. Однак провідна роль у поширенні цього методу належить Гарвардській школі бізнесу. На початку 20-х рр. минулого століття декан Гарвардської школи управління бізнесом у Бостоні Дін Донхем переконав своїх колег-викладачів використовувати цей метод на заняттях. 1921 року у Гарвардській школі бізнесу було видано перший збірник кейсів. Навчання відбувалося за схемою, коли студентам пропонували конкретну ситуацію (проблему), а потім робили аналіз проблеми та надавали відповідні рекомендації.

Кейс-метод або метод ситуаційних вправ є інтерактивним методом навчання, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності. Він сприяє розвитку винахідливості, вмінню вирішувати проблеми, розвиває здібності проводити аналіз і діагностику проблем.

SWOT-аналіз

SWOT-аналіз - це аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища організації (школи, класу). Аналізу підлягають сильні сторони (Strength), слабкі сторони (Weakness) внутрішнього середовища, а також можливості (Opportunities) і загрози (Threats) зовнішнього середовища.

Методологія SWOT-аналізу передбачає спочатку виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, після цього встановлення зв'язків між ними, які в подальшому можуть бути використані для формулювання стратегії організації.

В основі даної методології аналізу покладена теорія М.Портера про конкурентоспроможність організації у власній галузі.

Сторітеллінг

Сторітеллінг (у перекладі з англійської «story» означає історія, а «telling» – розповісти; отже, сторітеллінг – це розповідь історій) – це мистецтво захоплюючої розповіді та передачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача.

Ця технологія була розроблена та успішно випробувана на особистому досвіді Девідом Армстронгом, головою міжнародної компанії Armstrong International. У процесі створення сторітеллінга Девід Армстронг врахував відомий психологічний фактор: історії значно легше сприймаються, вони більш захоплюючі та цікаві, ніж правила або директиви. Після того, як людина вислухала вас, вона починає вам довіряти. Вам же стає значно простіше переконати її у чомусь та мотивувати.

Технологія поєднує в собі психологічні, управлінські та інші аспекти і дозволяє не лише ефективно донести інформацію до аудиторії, а й мотивувати її на певні вчинки і отримати максимально високі результати. Тому, ця стратегія сьогодні активно використовується у різних сферах людського буття. Так, у бізнесі технологія сторітеллінг була визнана найкращою бізнес-ідеєю 2006 року.

В педагогіці метод сторітеллінгу відомий ще з 90х років ХХ століття.

Сторітеллінг – це творча розповідь. На відміну від фактичної розповіді (переказу, опису по пам'яті), яка ґрунтується на роботі сприймання, пам'яті, відтворювальної уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. Обов'язковими компонентами такої розповіді мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують свій набутий досвід, знання, але по-новому комбінують їх.

Види сторітеллінгу:

- ❖ культурний – розповідає про цінності, моральність та вірування;
- ❖ соціальний – розповідь людей один про одного (можна розповідати дітям історії з життя відомих людей, що може стати для них прикладом для побудови свого життя);
- ❖ міфи, легенди – вони відображають культуру й нагадують нам, чого в житті слід уникати аби бути щасливим;
- ❖ jump story – всі полюбляють слухати історії про містичних істот, коли неочікуваний кінець змушує підстрибнути на стільці від страху; такі історії допомагають подолати власні страхи;
- ❖ сімейний – сімейні легенди зберігають історію наших родин, ці історії передаються з покоління в покоління та мають повчальний характер;
- ❖ дружній – ці історії об'єднують друзів, оскільки вони згадують про певний досвід, який вони пережили разом;
- ❖ особистий – особисті історії розповідають про власний досвід та переживання.

Основні функції сторітеллінгу:

- ❖ Мотиваційна. Це спосіб переконання учнів, який дає змогу надихнути їх на прояв ініціативи в навчальному процесі.
- ❖ Об'єднуюча. Історії є інструментом розвитку дружніх, колективних міжособистісних стосунків у класі, групі.
- ❖ Комунікативна. Історії здатні підвищити ефективність спілкування на різних рівнях.
- ❖ Інструмент впливу. Дозволяє не директивно впливати на учнів та формувати в них суспільно корисні переконання.
- ❖ Утилітарна. Один із найпростіших способів донести до інших зміст завдання або проекту.

Форум-театри

Це методика інтерактивної роботи, направлена на вирішення соціальних проблем, коли глядач перетворюється з пасивного на активного співучасника всього, що відбувається,

Сутність методики форум-театру - це пошук в рамках запропонованої вистави - разом із учасниками - шляхів вирішення проблеми чи виходу зі складної життєвої ситуації.

Форум-театр дає можливість не лише усвідомити проблему і сформулювати ставлення людини до негативного явища, а й здобути навички пошуку шляхів для вирішення проблеми з використанням власного досвіду та досвіду інших людей, включаючи можливості підсвідомості та емоційного інтелекту.

Форум-театр – творчий метод, безпосередньо пов'язаний з театром. Сфера його використання обширна: від профілактики молодіжної злочинності до екологічної тематики. Цей інноваційний виховний засіб може бути коротко описаний як засіб створення вистав на основі персонального досвіду конкретної людини і його соціального світогляду. Тематику вистав форум-театру можуть бути самі різні проблеми суспільства: відносини між членами сім'ї, представниками різних націй, культур, релігій, проблеми ВІЛ-

інфікованих, людей з обмеженими можливостями, питання, що стосуються здорового способу життя, наркоманії, алкоголізму, торгівлі людьми і т.д

Методика форум-театру полягає у тому, що модератор разом із групою не професійних акторів за допомогою різних технік готує коротку виставу з певної проблеми.

Сюжети для Форум-театру пропонують самі учасники. Це ситуації із якими вони зустрічаються у житті.

Вистава зупиняється в кульмінаційний момент: дискримінації, приниження, конфлікту чи фізичного насильства.

Після першого перегляду, глядацька аудиторія бере участь в обговоренні побаченого, пропонує варіанти вирішення. Потім відбувається ще кілька переглядів, де глядачі мають можливість в будь-який момент сказати «стоп» і замінити когось із граючих на сцені.

Для показів вистав Форум-театру немає необхідності у додатковому обладнанні, головне – сюжет. Для одного показу, обговорення і заміни зазвичай необхідно 30-40 хвилин.

Печа-куча

Pecha Kucha (з японського ペチャクチャ) перекладається як «добре говорити», «балаканина» (бла-бла-бла) – це формат виступу, коли презентацію потрібно вмістити у 20 слайдів, при чому кожен слайд відображається лише 20 секунд. Тривалість усієї промови складає 6 хвилин. Слайди змінюються автоматично, доповідач не може зупинити показ або повернутися до попереднього кадру.

Існують дві версії походження назви Pecha Kucha. За однією з них, формат був винайдений японськими відвідувачами караоке-барів, які не вміли співати, але дуже любили поговорити. Постійні відвідувачі закладу так страждали від марнослів'я ораторів, що для охочих поспілкуватися встановили регламент. У іншому трактуванні йдеться про те, що таку точну методику виступу придумали архітектори Астрід Кляйн та Марк Дітам.

Вони, як власники токійської архітектурної корпорації (Японія), у 2003 році вперше провели захід у форматі Печа-куча, де молоді дизайнери та архітектори мали змогу стисло й точно представити власні проекти, а левову частку, відведеного на виступ часу, витратити на їх обговорення шляхом діалогу з учасниками події.

Методика виступу виявилася настільки успішною, що її наразі використовують більш ніж у 860 містах по всьому світу. Рух Pecha Kucha збирає на неформальні та змістовні зустрічі творчих людей, які діляться своїми ідеями, думками, планами, враженнями, представляючи перед публікою свої найкращі проекти та роботи

Воркшоп

Починаючи з 50-х рр. ХХ ст. у Німеччині у сфері освіти дорослих почались спроби впроваджувати нові форми навчання з такими особливостями: зменшення домінуючої ролі викладача, використання у навчальній діяльності взаємодії учасників, спроби зробити навчання цікавішим, цілісним і практично орієнтованим.

Як результат з'явилася нова форма навчання – «воркшоп» (майстерня). Поняття «майстерня» вказує на те, що всі учасники повинні бути активними і самостійними.

Ця форма навчання може використовуватись для різноманітних цілей і навчальних програм.

Воркшоп – це інтенсивний навчальний захід, під час якого учасники навчаються завдяки власній активності, а теоретичні відомості – мінімалістичні і відіграють незначну роль. У центрі уваги відбувається самостійне навчання учасників і активна взаємодія. Акцент відбувається на отриманні динамічного знання. Воркшоп асоціюється з такими поняттями, як: активність, експеримент, ризик, зміни, демократичне прийняття рішень, цілісність навчання, самовираження, внутрішні зміни, позитивна взаємодія.

Тривалість воркшопів може бути різноманітною. На воркшопі навчання відбувається за рахунок отримання актуального досвіду і особистісного переживання, яке легше сприймається в груповій взаємодії.

Метод «моральних дилем»

Інколи моральні дилеми називають «етичним парадоксом», оскільки парадокс є центральною складовою моральних дискусій.

Таким чином моральні дилеми найчастіше розглядають глибокі соціальні моральні конфлікти, які суспільство не може ігнорувати.

Стратегії розвитку критичного мислення у виховному процесі

Мозкова атака

Поняття «мозкова атака» походить від англійського «brainstorming». Дослівно це означає «мозковий штурм». Він виник у 30-ті роки ХХ століття як метод психологічної активізації колективної творчої діяльності. В основі лежить думка, що процес генерації ідей необхідно відділити від процесу їх оцінювання. Оскільки оцінювання ідей гальмує їх появу:

- я не зможу висувати багато ідей, якщо в цей час хтось буде їх оцінювати;
- я буду зважати на оцінку (навіть позитивну) і стримуватиму своє мислення. Воно стане заангажованим.

Основне завдання методу — зібрати якомога більшу кількість ідей, звільнивши учасників обговорення від інерції мислення й стереотипів. Мозковий штурм використовується, щоб створити якомога більше варіантів вирішення певної проблеми.

Учням пропонують згадати все, що вони знають або думають, що знають з певної теми.

Обов'язкові умови — записувати всі ідеї, навіть ті, які протирічать одна одній, не оцінювати їх під час обговорення, та класифікувати ідеї по закінченню обговорення.

Мозкову атаку можна проводити фронтально з усім класом, коли вчитель записує ідеї на дошці. Мозкову атаку також можна проводити індивідуально, у парах, групах.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Оголосіть тему або назвіть поняття, яке буде розглядатися.

Крок 2. Запишіть тему посередині дошки. Або учні в групах, парах чи самотійно записують тему посередині аркуша паперу.

Крок 3. Скажіть учням: «Пригадайте все, що ви знаєте або думаєте, що знаєте з теми. Не оцінюйте думки: правильно чи неправильно, вірно чи невірно.

Крок 4. Записуйте всі думки на дошці. Не коментуйте їх (правильно, неправильно), не ставте запитань. Якщо «мозкова атака» проводиться в групах чи індивідуально, учні записують навколо теми все, що про неї знають.

Крок 5. Запитайте: «Щодо якої інформації у вас може виникнути сумнів?». Напроти цієї інформації поставте знак питання – «?».

На цьому мозкову атаку можна завершити, а можна продовжити атаку класифікацією інформації.

Крок 6. Згрупуйте записану інформацію за певною ознакою.

При проведенні «мозкової атаки» учитель не ставить запитання. Учні мають самотійно пригадати все, що знають з теми.

«Мозкова атака» використовується і для розв'язування завдань, під час яких потрібно обговорювати різні підходи вирішення проблеми. Така «мозкова атака» має іншу мету і, відповідно, інший результат.

Асоціативний куш

Мозкова атака використовується і для вільного запису асоціацій з певної теми. Вона використовується для «входження» в тему, яка буде розглядатися у подальшому.

На відміну від «мозкової атаки», де висловлені думки стосуються інформації з приводу певної теми (пригадайте, що ви знаєте) стратегія «Асоціативний куш» спонукає учнів думати вільно та відкрито стосовно

певного предмета, образу, теми, включаючи почуття, емоції, ставлення. Отже, дана стратегія стимулює нелінійну форму мислення – асоціативне мислення.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Напишіть тему – центральне слово (словосполучення чи фразу) посередині аркуша або на дошці.

Крок 2. Зпропонуйте учням записати слова та фрази, які спадають на думку, коли вони чують це слово. Записати стільки думок, скільки дозволить час, або доти, доки вони не будуть вичерпані. Попросіть учнів не обмірковувати, чому вам спало на думку те чи інше слово. Якщо слово прийшло у ваш мозок, значить для вас це якимось пов'язано з темою.

Крок 3. Коли всі думки записані, запропонуйте учням встановити зв'язки між словами.

Потім можна перейти до обговорення цієї теми.

Учитель має пам'ятати, що асоціації не бувають правильними чи неправильними. Асоціації мають суб'єктивний характер, вони у кожного свої, тому, якщо учень до слова весна назвав асоціацію диван, попросіть його пояснити, як він міркував. Саме процес встановлення зв'язків між двома поняттями: тим, яке є темою і словом - асоціацією є найціннішим.

Групування

Ця стратегія є однією з найбільш надійних стратегій для пригадування та відображення ідей.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. У колі, яке розміщене у центрі аркуша паперу, напишіть назву теми, скоротивши її до 1 - 2 слів.

Крок 2. Запропонуйте навколо записати слова та фрази, які спадають на думку з обраної теми. Записати можна стільки ідей, скільки дозволить час, або доти, доки вони не будуть вичерпані.

Крок 3. Поясніть, що ці теми-супутники можуть мати свої підтеми, зображені у ще менших колах. Отже, тема може мати декілька підтем, кожна з яких в

свою чергу' може мати свої підтеми.

Крок 4. Запропонуйте встановити там, де це можливо, зв'язки між поняттями.

Щоденник подвійних нотаток

Стратегія допомагає учням пов'язати матеріал тексту з власним досвідом, надає можливість поміркувати над текстом, дискутувати, викладати власні думки на папері, ставити собі запитання під час читання.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Попросіть учнів провести вертикальну лінію посередині чистого аркушу паперу

Крок 2. Поясніть учням, що зліва вони будуть записувати епізоди або якийсь образи із тексту, які вразили їх найбільше. Можливо, це нагадало їм щось із свого власного досвіду. Можливо, здивувало. Можливо, вони у чомусь незгодні. Можливо, це дало їм розуміння стилю або техніки цього автора.

Крок 3. Праворуч від лінії учням потрібно прокоментувати цей абзац: Що саме в цій цитаті примусило їх її записати? На які думки вона їх наштовхнула? Які запитання вона в них викликала?

Крок 4. Після того, як учні виконають завдання, вони можуть удруге переглянути текст і зробити ще які-небудь нотатки.

Крок 5. Попросіть бажаючих поділитися своїми коментарями в порядку їх виникнення за текстом.

Крок 6. Коли ви прослухаєте коментар до уривку, запитайте:

- Чому, на вашу думку, цей уривок вас зацікавив?
- Які думки він у вас викликав?

Запитайте, чи не записали інші учасники той самий уривок, і якщо так, нехай вони зачитають свої записи. Зверніть увагу на подібність чи розбіжність у відповідях учасників. А потім запитайте «Чому?»

Крок 7. Поділіться одним або двома власними коментарями також. Нехай вони будуть особистими, але не авторитарними; ви ділитесь як один з читачів, і-ваш внесок має запалювати в інших бажання говорити.

Реакція читача

Стратегія «реакція читача» активізує жваву реакцію учнів, що може призвести до різноманітних дискусій.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Оголосіть назву твору, який будете обговорювати.

Крок 2. Запропонуйте учням відповісти на кілька «загальних» запитань. за текстом.

Вам не обов'язково ставити всі ці запитання. Виберіть три або чотири, що вам здаються найбільш прийнятними.

- ❖ Що ви запам'ятали з цього тексту?
- ❖ Про що ви думали під час читання?
- ❖ Яке найважливіше повідомлення в цьому тексті?
- ❖ Які запитання цей текст лишив без відповіді?
- ❖ Запитайте про текст як про письменницький твір.
- ❖ Якщо б це написали ви, що б ви змінили?
- ❖ Чи є цей матеріал унікальним? Чому?
- ❖ Запитайте про майстерність автора.
- ❖ Чим саме автор утримував вашу увагу?
- ❖ Яким чином автор виділяв серйозну інформацію?
- ❖ Як автор розвивав свої ідеї?

Крок 3. Проведіть обговорення.

Ви можете продемонструвати характер відповіді, на яку ви очікуєте.

У вас може виникнути необхідність у ході дискусії знову повернутися до тексту. Учитель може сказати: «Цікаво, а що саме в творі нагадало вам про ...?»

Усвідомлюйте різноманітність та культивуйте повагу до неї. На учнів справляють враження різні частини тексту і в різний спосіб. Часто це буває викликано неправильним прочитанням, але частіше така реакція виникає через різницю в досвіді та зацікавленості. Ви можете підкреслити різницю, роблячи такий коментар, як: «Цікаво. Вона вважала, що

найзворушливішою частиною була Х, а він вважав, що У». Далі зробіть паузу, аби інші учасники мали змогу прокоментувати сказане.

Ви також можете висловитися з приводу цієї відмінності. Ви могли б сказати: «Цікаво, чому ви вибрали різні частини. Можливо, це пов'язано з вашим особистим досвідом або з іншою книжкою, що ви читали, — ось що заставило вас дати саме таку відповідь».

Намагайтесь не виправляти відповідей учнів. Іноді учні можуть давати відповіді, що здаються безглуздими, і тільки коли ми ознайомимося з контекстом їхнього досвіду, відповіді матимуть сенс.

Сенкан

Сенкан – короткий неримований вірш з 5 рядків, винайдений американською поетесою Аделаїдою Крепс під впливом японської поезії. Техніка цього вірша ідеально підходить для розвитку образного мислення, концентрації знань, переосмислення отриманої інформації, вираження своєї позиції щодо теми, а також для вивчення нових понять.

Правила складання сенкана:

- ❖ 1-й рядок – 1 слово – головна тема чи об'єкт обговорення (іменник чи займенник);
- ❖ 2-й рядок – 2 слова, що описують властивості, ознаки, характеристики об'єкта (прикметники, дієприкметники);
- ❖ 3-й рядок – 3 слова, що описують дії, характерні для об'єкта (дієслова, дієприкметники);
- ❖ 4-й рядок – фраза з 4-х слів, де автор висловлює особисте ставлення до теми;
- ❖ 5-й рядок – слово-резюме, ключова характеристика або нова інтерпретація об'єкта.

Вільне письмо

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Оголосіть тему.

Крок 2. Запропонуйте учням писати впродовж 5-ти хвилин без зупинки все, що їм спадає на думку з теми.

Крок 3. Організуйте обмін думками:

- ❖ попросіть учнів прочитати свої записи вголос своєму партнеру;
- ❖ запропонуйте парам учнів поділитися своїми міркуваннями з усією групою;
- ❖ запропонуйте окреслити ідеї, занотовані на папері, щодо яких вони не зовсім впевнені, а потім уважно прочитати текст і подивитися, чи стають незрозумілі моменти яснішими.

Групові стратегії навчання

Груповим є навчання, коли учні працюють разом, у парах чи невеликих групах, спільно вирішують проблему, аналізують спільну тему або приходять до порозуміння заради створення нових ідей, нових комбінацій або чогось зовсім нового.

Клас, в якому вчитель використовує групові стратегії навчання, має певні загальні характеристики, такі як:

- ❖ позитивну взаємозалежність,
- ❖ індивідуальну звітність,
- ❖ різноманітність у доборі груп,
- ❖ розподіл лідерства,
- ❖ пряме навчання соціальних навичок,
- ❖ нагляд і втручання вчителя,
- ❖ ефективна групова праця.

«Кутки»

Вид групової діяльності, який сприяє виникненню дебатів, а також використовує групове навчання для пошуку конструктивних аргументів. «Кутки» можуть бути використані як активний засіб організації дебатів з приводу проблем, коли наявні дві чи більше позицій. Дебати можуть виникати після прочитання класом якогось тексту, після лекції чи фільму або просто після заохочення учнів до роздумів над певною темою.

Стратегія спрямована на те, щоб учні висловлювали свої думки стосовно проблеми та були здатні захищати їх. Вчитель культивує в учнях здатність уважно слухати інших, а також робить акцент на тому, що під впливом переконливих доказів опонентів вони можуть змінити свою думку.

Можна запропонувати учасникам, щоб вони самі визначили теми для обговорення з власного досвіду. Але тут будьте уважні. Пам'ятайте, що клас, який збирається кожного дня, переповнений контроверсійними темами і дискусіями.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Оберіть проблему або тему.

Крок 2. Поясніть учням, що вони повинні будуть обдумувати й обговорювати тему: їм треба буде обдумати проблему і прийти до певного попереднього висновку.

Крок 3. Визначте, які позиції можуть зайняти учасники стосовно проблеми.

Крок 4. Попросіть учнів протягом трьох хвилин зафіксувати на папері докази на користь своєї позиції, придумати свої власні аргументи, намагаючись бути дуже переконливими.

Крок 5. Попросіть зібратися в окремих кутках всіх тих учнів, що мають спільну позицію.

Крок 6. Запропонуйте протягом 5 хвилин учасникам кожної групи поділитися своїми думками і обговорити всі аргументи на користь зайнятої позиції. Група обирає одного-двох спікерів, які представлятимуть її у дебатах.

Поясніть, що в процесі дискусії учасники можуть змінити свою точку зору і в будь-який момент приєднатися до іншої групи. Для цього вони просто переходять до іншого кутка. Заохочуйте учасників переміщатися по мірі того, як вони змінюють свою думку. Одночасно заохочуйте інших членів групи переконувати своїх колег залишитися у групі. Таким чином учні навчаються бути переконливими заради того, щоб утримати інших у своїй групі, щоб залучити більше прихильників своєї позиції. Учасники повинні

робити нотатки у ході дебатів — пізніше це допоможе їм, коли буде потрібно захищати свою позицію.

Крок 7. Розпочніть дебати, запросивши одну з груп стисло і зрозуміло висловити свою точку зору. Те саме роблять всі інші групи.

Дебати відкриваються спікерами, а слідом за ними всі члени всіх груп мають обов'язково взяти участь в обговоренні. Якщо треба активізувати групу, корисними можуть бути такі запитання:

- ❖ Чому ви, члени групи А, не згодні з думкою групи В?
- ❖ У чому ви не згодні з групою В?
- ❖ Що ви думаєте про тих, які не визначилися?
- ❖ Що з того, що ви почули, прояснило вашу позицію?
- ❖ Чому ви, члени групи В, не можете згодитися з аргументами групи А?

Крок 8. Після закінчення дискусії та після того, як кожен остаточно визначив свою приналежність до тієї чи іншої групи, попросіть всі групи підсумувати аргументи на підтримку своєї позиції. Індивідуальні позиції та аргументи на їх користь викладаються письмово.

Важливо, щоб учитель забезпечив участь у обговоренні більшості присутніх.

Думай/Обміняйся думками з партнером

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запропонуйте учням тему чи проблему для індивідуального обдумування. На обдумування кожен має кілька хвилин.

Крок 2. Попросіть всіх об'єднатися в пари і поділитися з партнером своїми міркуваннями протягом декількох хвилин.

Склади резюме/Обміняйся думками з партнером

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запропонуйте учням згадати текст (статтю, твір), який вони читали раніше.

Крок 2. Попросіть кожного записати основний зміст у двох-трьох реченнях.

Крок 3. Попросіть всіх об'єднатися в пари і обговорити з партнером

подібність та розбіжності думок; можливо, вони складуть спільне резюме. На кожну частину роботи відводиться не більш, як 2-3 хвилини.

Формулой /Ділися/Слухай/Розробляй

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запропонуйте учням індивідуально дати відповіді на питання.

Крок 2. Попросіть учнів об'єднатися в пари і поділитися своїми міркуваннями з партнером і, після дискусій та уточнень, разом сформулювати нову відповідь або точку зору.

Круглий стіл

Це метод організації групової роботи, коли один аркуш паперу та олівець кружляють по колу.

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запропонуйте учням сісти в коло.

Крок 2. Покладіть аркуш паперу та олівець.

Крок 3. Оголосіть тему.

Крок 4. Поясніть, що зараз хтось із учнів розпочне записувати свою думку з певної теми і передає папір і олівець партнеру зліва. Той додає щось до думки попереднього учасника і передає папір наступному.

Як варіант, учні користуються олівцями різного кольору. Це візуально підштовхує всіх обов'язково робити свої внески.

Різновид цієї стратегії — усний. Кожен із команди усно додає щось до розвитку спільної думки (говорять один за одним по колу).

Треступеневе інтерв'ю

Це групова стратегія, коли партнери беруть інтерв'ю один у одного з певної теми.

Зміст інтерв'ю може бути дуже різноманітним. Наприклад:

- ❖ Висловити певні очікування: Які питання, пов'язані з цією темою, ви хотіли б вивчити? Що ви вже знаєте про це?
- ❖ Висловити думку або поділитися досвідом:

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Попросіть учнів об'єднатися в групи по три особи.

Крок 2. Оголосіть тему чи проблему, над якою будете працювати.

Крок 3. Поясніть, як буде проходити інтерв'ю:

партнер А бере інтерв'ю у партнера Б, а партнер В записує ключові моменти відповідей. Після кожного інтерв'ю відбувається ротація ролей, так щоб всі члени групи могли дати інтерв'ю.

У групі з чотирьох членів процес може бути зорганізовано таким чином:

А бере інтерв'ю у Б, одночасно В бере інтерв'ю у Г. Далі ролі, між А і Б та В і Г міняються. Потім у групі з чотирьох учнів йде обговорення, де кожен доповідає про відповіді іншого.

Короткі вправи на розв'язання проблем та участь у дискусіях

Подумий/Обговори з партнером/Обговори з іншою парою

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Оголосіть запитання чи проблему.

Крок 2. Запропонуйте кожному учню обміркувати самостійно.

Крок 3. 1. Запропонуйте утворити пари і обмінятися знайденими відповідями, обговорити проблему далі.

Крок 4. 1. Запропонуйте парам об'єднатися для обміну думками з іншою — в обговоренні тепер беруть участь чотири особи.

Ручки — на середину

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Окресліть тему, проблему, над якою будете працювати.

Крок 2. Запропонуйте учням створити невеликі (3-7 осіб) групи.

Крок 3. Поясніть, що зараз вони будуть обмінюватись думками у групах. Коли хтось з учнів робить свій внесок у розв'язання проблеми, він кладе свою ручку чи олівець на стіл, навколо якого сидить група. Після цього він не має права брати участь у обговоренні, аж поки всі інші члени групи не покладуть свої ручки на стіл.

Тут усі учні роблять однакові внески і жоден із членів групи не має-

змоги домінувати. Далі вчитель може взяти ту чи іншу ручку і запитати, який внесок зробив той учень, якому належить ручка.

Обмінятися проблемами

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Ознайомте учнів з матеріалом певної теми або дайте завдання прочитати відповідний текст.

Крок 2. Запропонуйте учням утворити випадкові пари.

Крок 3. Поясніть, що кожна пара має визначити 4-5 головних моментів розповіді чи прочитаного.

Крок 4. Попросіть утворити групи з двох пар, які мають обговорити і уточнити головні моменти матеріалу.

Крок 5. Запропонуйте повернутися до окремих пар. Кожна пара записує кілька запитань або проблем, на які має відповісти друга пара.

Крок 4. Запросіть пари знову об'єднатися і поставити запитання одна одній.

Вправи, які вимагають руху в класній кімнаті

Розворушити клас

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Створіть навчальні групи з 3-4 осіб.

Крок 2. Запропонуйте у кожній групі розподілити номери (від 1 до 4).

Крок 3. Озвучте запитання або проблему.

Крок 4. Запропонуйте членам групи обговорити проблему.

Крок 5. Поясніть, що всі учні, які мають 1-й номер, переходять до сусідньої групи і доповідають там результати обговорення у їхній первинній групі.

Крок 6. Запросіть учнів повернутися до своїх груп.

Крок 7. Озвучте іншу проблему чи-інше запитання.

Крок 8. Запросіть учнів обговорити завдання групою.

Крок 9. Поясніть, що всі учні, які мають 2-й номер, переходять не до сусідньої групи, а через одну. Там вони діляться результатами, здобутими їхньою первинною групою. Те саме послідовно виконують учні з номерами 3 і 4. Четверті номери фактично залишаються на місці, бо ротація приводить їх

в ту саму групу.

Усі разом/Замріть/У пари!

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Поясніть, що зараз учні будуть вільно рухатися у класній кімнаті. Коли звучить команда: «Замріть!» — учні повинні зупинитися. Коли звучить команда: «У пари!» — кожен учень утворює пару з тим, хто у цей момент стоїть найближче до нього; пари сідають на вільне місце.

Крок 2. Поставте запитання, а учні мають у парах обговорити його. Процес повторюється кілька разів.

Можливий варіант — учні утворюють два кола, зовнішнє та внутрішнє; у кожному колі однакова кількість учнів. Кола рухаються в різні сторони, аж поки хтось не скаже: «Замріть!». Партнерами стають учні, які в момент подачі команди знаходяться один навпроти одного.

Круговий огляд

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запишіть 6-8 запитань на пронумерованих великих аркушах паперу і розвішайте аркуші у кімнаті.

Крок 2. Утворіть групи з 3-4 учнів.

Крок 3. Підготуйте запитання для кожної з груп і скажіть, щоб група підійшла до аркуша, де це запитання записано.

Крок 4. Виділіть 4-5 хвилин для того, щоб група обговорила запитання і записала відповідь на тому самому аркуші.

Крок 5. За сигналом учителя група переходить до нового аркуша, читає там запитання і відповідь на нього, яка написана іншою групою, а потім записує на аркуші свої коментарі. Далі, за командою вчителя, процес повторюється до тих пір, поки групи не повернуться до свого першого аркушу.

Огляд галереї

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Утворіть групи з 3-4 учнів.

Крок 2. Поясніть, що групи будуть працювати над певними проблемами чи питаннями, знаходячи, по можливості, кілька різних підходів до вирішення; результати презентуються діаграмою чи схемою. Всі графічні матеріали розвішуються на стінах кімнати.

Крок 3. Виділіть час для роботи в групах.

Крок 4. Поясніть, що за сигналом вчителя групи будуть рухатися вздовж стін кімнати, вивчаючи та дискутуючи кожен результат. Вони повинні занотовувати свої спостереження, можуть писати свої коментарі на «експонатах» виставки.

Крок 4. Після «огляду галереї» запропонуйте кожній групі ще раз переглянути отримані результати, порівняти їх з іншими, а також прокоментувати записи, залишені «глядачами».

Один удома, троє мандрують

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Утворіть групи з 3-4 учнів.

Крок 2. Запропонуйте у кожній групі розподілити номери (від 1 до 4).

Крок 3. Визначте номер кожної групи.

Крок 4. Запропонуйте учням працювати над проблемою, застосовуючи різні підходи до її вирішення. Результати презентують на демонстраційних аркушах - діаграмах чи схемах.

Крок 5. Поясніть, що за сигналом вчителя починається ротація - 1-й учень переходить до наступної групи, 2-й учень — через одну, 3-й учень — через дві групи. Один учень не рухається (простіше робити ротації окремих номерів по чергово — за один крок переміщаються тільки одні номери). Той учень, який залишився на місці, пояснює результати роботи своєї групи новоприбулим. Новоприбулі учні ставлять запитання та роблять помітки, готуючись до того, щоб зробити повідомлення для членів своєї первинної групи. Кожен візитер робить один коментар стосовно результатів роботи групи, де він опинився, а також дякує учневі, який робив презентацію.

Крок 5. Запросіть всіх повернутися до своїх первинних груп. Учень, який

залишався на місці, доповідає членам групи, що повернулися, про оцінку їхньої роботи учнями-мандрівниками. Учні з номерами 1, 2, 3 розповідають про те, що вони побачили в інших групах, порівнюючи з результатами роботи своєї групи, відзначають подібність та різницю.

Вправи, що навчають формувати власну думку та проводити незалежне дослідження

Ланцюжок-ранжир

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запропонуйте запитання, відповідь на яке передбачає різні точки зору.

Крок 2. Запропонуйте кожному учню самостійно знайти відповідь і занотувати її.

Крок 3. Запросіть учнів стати ланцюжком таким чином, щоб місце кожного відповідало його позиції щодо відповіді на запитання. Для цього потрібно попередньо обговорити з іншими учнями, які утворюють ланцюжок, варіант своєї відповіді на запитання.

Крок 4. Запропонуйте продовжити дискусію з тими, хто стоїть поруч у ланцюжку.

Як варіант, можна «згорнути ланцюжок посередині». Таким чином поряд опиняться учні, чії погляди відрізняються найбільше.

Академічна дискусія

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Підготуйте для дискусії таке твердження, яке вірогідно викличе в учнів щонайменше дві виправдані точки зору на нього

Крок 2. Запропонуйте учням об'єднатися в групи по чотири.

Крок 3. Поясніть, що кожна пара у групі обирає точку зору, яку вони мусять захищати. Пари нотують докази на користь своїх позицій.

Крок 4. Запропонуйте парам тимчасово розділитись і утворити нові пари з учнями, що захищають ті самі точки зору, щоб обмінятися доказами на користь спільної позиції.

Крок 5. Запросіть учнів повернутися до первинних груп. Кожна пара представляє свої твердження іншій парі учнів своєї групи, ті слухають та роблять нотатки.

Крок 6. Запросіть пари розпочати дебати.

Крок 5. Запропонуйте учням припинити захищати окремі точки зору і виробити спільну позицію у результаті консенсусу, який підтверджується кращими аргументами попередніх дискусій.

Дискусійна сітка Алвермана

Це стратегія використання графічної схеми для організації дискусії в класі

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Запишіть на дошці бінарне запитання.

Крок 2. Попросіть учнів накреслити сітку із питанням посередині.

ТАК		НІ
Доказ 1	Бінарне запитання	Доказ 1
Доказ 2		Доказ 2

Крок 3. Запропонуйте обговорити в парах та занотувати по три докази

Крок 4. Об'єднайте пари у групи та запропонуйте учням порівняти списки доказів.

Крок 5. Влаштуйте обговорення усім класом.

Групове дослідження

Алгоритм роботи за стратегією:

Крок 1. Оберіть цікаву і мотивовану тему для дослідження. Тема повинна передбачати можливість дослідження її різних аспектів або окремих частин. Підготуйте достатньо ресурсів для підтримки дослідження.

Крок 2. Оголосіть тему та ознайомте учнів з наявними ресурсами.

Крок 3. Запропонуйте учням переглянути ресурси, поставити запитання, а також поділити тему на підтеми. Може бути, як варіант, що в результаті мозкової атаки, в якій бере участь учитель, учні знаходять інші можливі

джерела інформації для дослідження.

Крок 4. Створіть дослідницькі групи, запросіть їх скласти плани досліджень.

Крок 5. Запросіть членів кожної групи утворити координаційний комітет, щоб упевнитися, що окремі частини дослідження послідовно охоплюють всю проблему.

Крок 5. Визначте час для проведення дослідження, тривалість якого може коливатися від кількох хвилин до кількох днів. Слідкуйте за роботою, допомагайте, контролюйте, щоб кожен відіграв відповідальну роль у процесі.

Крок 5. Запропонуйте групам підготувати презентацію отриманих результатів для класу, визначити свої найбільш важливі знахідки. Презентація має бути активною і цікавою, до неї обов'язково залучаються всі члени групи.

Крок 5. Всі групи презентують результати свого дослідження.